KOMEDIE STAMBOEL

OF

DE OOST-INDISCHE OPERA

DOOR

A. Th. MANUSAMA

SCHRIJVER VAN

„STEI HAN DE LIMA" EN „KRONTJONG"

UITGAVE
N. V. ELECTRISCHE DRUKKERIJ „FAVORIET"
WELTEVREDEN 1922

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Pp-201 . 420.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL

A YLV-312

OMEDIE STAMBOEL

OF

E OOST-INDISCHE OPERA

DOOR

A. Th. MANUSAMA

SCHRIJVER VAN:

„STEPHAN DE LIMA" EN „KRONTJONG".

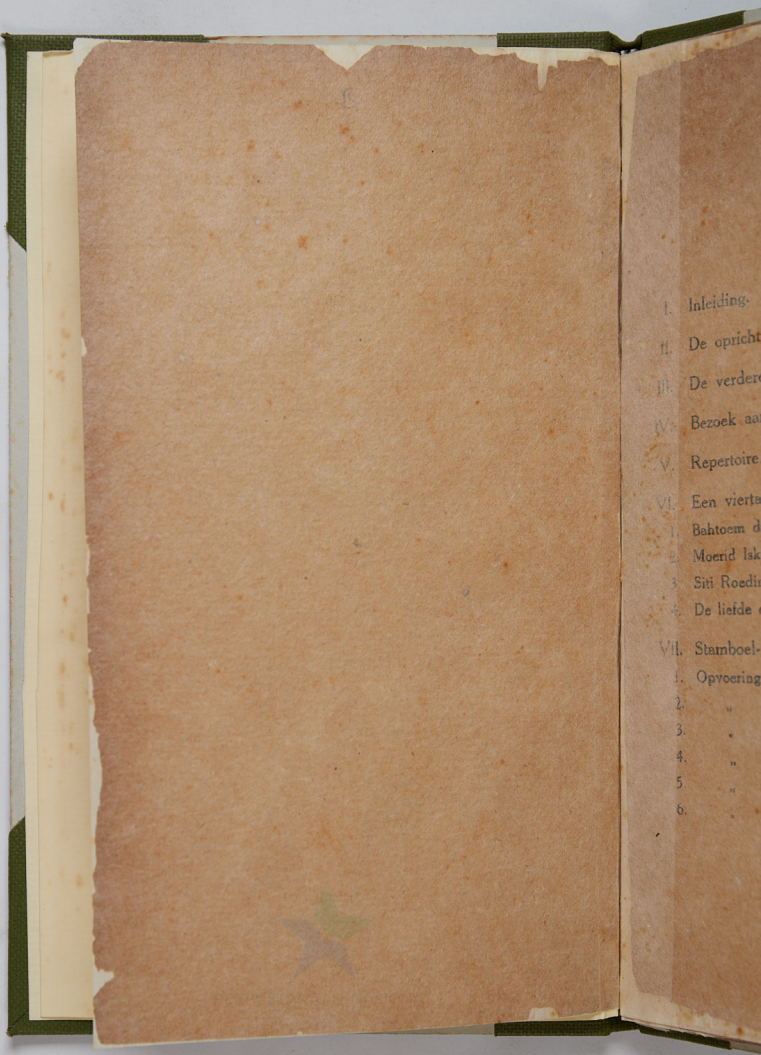

INHOUD :

Bladz :

I. Inleiding. 1

II. De oprichting. 4

III. De verdere ontwikkeling en inrichting. 9

IV. Bezoek aan een Stamboel-voorstelling. 14

V. Repertoire. 24

VI. Een viertal Stamboel-stukken. 28
1. Bahtoem dan Bahtim. 29
2. Moerid Iskandar serta Radja Tengkorak. 31
3. Siti Roedina. 33
4. De liefde eener slavin. 36

VII. Stamboel-programma's. ?
1. Opvoering van Radja Estri te Soerabaia
2. „ „ Genoveva „ Malang
3. „ „ Tjelorong dan Tjeloreng „ Tega
4. „ „ Sri Mandawan Haijrenie „ Bo
5. „ „ Aboe Hassan „
6. „ „ Lailie Madjenoen

VOORBERICHT

Evenals de „KRONTJONG" heb ik nu in boekvorm de verhandeling over de „KOMEDIE STAMBOEL", welke vroeger reeds een plaatsing mocht vinden in eenige weeknummers 1) van het *Bataviaasch Nieuwsblad*, meer breedvoerig uitgewerkt en beter toegelicht.

't Valt zeker niet te loochenen, dat de „KOMEDIE STAMBOEL" nauw samenhangt met het Indische Volksleven, terwijl van de vele openbare vermakelijkheden hier te lande zij ontegenzeglijk nog steeds eene groote attractie blijft voor het publiek.

Voor zoover ik weet bestaat er — gelijk zulks ook het geval was met de „KRONTJONG" — tot dusverre nog geen enkele literatuur over deze specifiek Oost-Indische opera en ik twijfel er daarom niet aan of ook dit boekje zal bij het Indische publiek belangstelling vinden.

De Schrijver.

BATAVIA, April 1922.

1) Deze weeknummers verschijnen thans niet meer.

I. Inleiding.

Het was waarlijk een gelukkige gedachte geweest van wijlen den heer *A. Mahieu* nu voor circa dertig jaar een tooneelspel in het leven te hebben geroepen, dat geheel en al blijkt te voldoen aan den smaak van het Indische publiek.

Een tooneelspel als het ware ontworpen om het gevoel en gemoed van een uit heterogene bestanddeelen samengesteld massa gelijk het publiek van Indië te bevredigen, zoodat daarbij de Europeaan, inzonderheid de hier – geborene en de niet – Europeaan er hun genot, hun recreatie, hun genoegen kunnen vinden. Kort gezegd: een spel, dat vrijwel een ieder, die de Indische samenleving begrijpt, boeien kan.

Bedoeld wordt hierbij de „KOMEDIE STAMBOEL", die door Mahieu werd opgericht om het zich amuseerd Indische publiek op theatraal gebied daarmee te kunnen behagen; een soort Oost-Indische opera, waarbij de Europeaan, de Chinees, de Inlander, ja zelfs de vreemde Oosterling zich vermaken kan.

De ontwerper zag zeer terecht in, dat hij den Westerschen theatralen zin met dien van het Oosten in een lieflijke harmonie moest combineeren. Ook begreep Mahieu volkomen, dat hij als tooneeltaal niets anders dan het Maleisch moest uitkiezen, als zijnde een taal, die niet alleen door haar algemeen gebruik in deze landen voor een ieder begrijpelijk is, maar ook door haar deftigheid, kracht, lieflijkheid en welluidendheid zich uitstekend leent voor een Oost-Indische opera. Door haar algemeen-gebruik toch over geheel Indië als conversatie-taal en dat wel boven alle andere Inlandsche talen heen, welke door onderscheidene inheemsche be-

volkingsgroepen van dezen archipel worden gesproken, kan het Maleisch dan ook gerust als het „Esperanto" van Oost-Indië gelden. En wat haar lieflijkheid en welluidendheid betreft, Multatuli had het reeds voor jaren geleden kort en treffend gezegd, dat het Maleisch „het Italiaansch is van het Oosten." 1) Zoodat Mahieu dan ook zeer terecht die taal uitkoos voor de opera, die hij op het oog had.

Terloops moet hierbij worden gemeenoreerd, dat vóór de oprichting van de Komedie Stamboel reeds hier te lande, voornamelijk op Sumatra en Java, een specifiek Maleisch tooneelspel was ingevoerd door Maleiers afkomstig uit Malakka, inzonderheid Djohor. Dit spel meer bekend onder de benaming „ABDOEL MAULOEK" — genoemd naar den grondlegger daarvan, een Maleier uit de Straits Settlements — kon evenwel alléén den echten Maleiers bekoren, dus slechts een zekere groep der bevolking van deze uitgestrekte gewesten. Een algemeene bevrediging gaf het niet. Een Europeaan, een Javaan, een Boeginees dan wel een Ambonees zou er niet veel van begrijpen en het ook niet mooi vinden. Het orkest bestaande uit primitieve strijk-instrumenten dan wel uit een soort serafine van Britsch-Indisch fabrikaat en begeleid door tamboerijnen was te eentonig en zaai, het gezang dito, terwijl de stukken welke ten tooneele werden gebracht hoofdzakelijk betrekking hadden op het leven der Inlandsche vorsten in de Engelsch-Maleische staten en dus uiteraard niet zooveel bijval konden oogsten bij het Nederlandsch-Indische publiek. Zag Mahieu duidelijk in, dat hij het Maleisch als tooneel-taal moest bezigen, volkomen begreep hij ook, dat de stukken die hij voor het voetlicht moest brengen, harmonieeren moesten met den schoonheidszin en het kunstgevoel van een publiek, waarvoor hij zoude optreden.

En dit toch was wel het voornaamste. Aan het specifiek Javaansche tooneel toch kon hij moeilijk die stukken ontleenen. Dit zoude het gemoed van den Inlander buiten Java niet kunnen bevredigen. Evenmin kon hij dat doen ten aanzien van het Chineesche — dan wel het Europeesche tooneel. Ergo moest hij hier-

1) Bij het lied van Saidjah over de badjing (Max Hav.).

bij een neutrale lijn zoeken, wilde hij met zijne onderneming eenig succes hebben. En ook hierbij was hij gelukkig.

Wel begrijpende dat de Oostersche fantasie-zin tot volle uiting kwam in de wereldberoemde Arabische nachtvertellingen, welke zijn geboekstaafd in de „Duizend-en-een-nacht", en welke verhalen zóó boeiend zijn voor elken Oosterling, zóó ontleende hij aan dit boek zijne tooneelstukken, die hij eenigszins reconstrueerde naar Indische gevoelens en begrippen om ze dan op zijn repertoire te brengen.

De Oostersche kleederdracht met hare bonte kleuren, de verschillende wonderen, welke in die fantastische verhalen voorkomen, het leven in weelde, overvloed en schitterenden rijkdom der Indische nabobs en vorsten — dit alles is uitstekend geschikt om te worden gedramatiseerd voor het publiek hier te lande.

Voor wat betreft het orkest, decor, tooneel enz, bleef Mahieu evenwel de Europeesche methode volgen.

Naast de Westersche melodieën, die zoowel vocaal als instrumentaal ten gehoore werden gebracht, voegde hij nog specifieke Indische wijzen toe, dan wel veranderde en arrangeerde hij de Europeesche muziekstukken zóódanig, dat zij gevoeglijk pasten aan het tooneel, dat hij beoogde.

Het orkest vertolkte geen muziek speciaal voor die stukken gecomponeerd, zooals zulks het geval is bij Europeesche opera's, doch in den regel dansmuziek zooals populaire marschen, walsen, polka's, polka-mazurka's, scottisch enz. dan wel treur- en minneliederen en zelfs schoolliedjes, welke stukken bij de opvoering met bewoordingen door de artisten werden gezongen.

De costumes werden uit den aard der tooneelstukken in Oosterschen stijl opgemaakt en karakteriseerden zich vooral door de roode fez en witten tulband — met of zonder aigrette's — welke de acteurs op het tooneel als hoofddeksels droegen.

II. De oprichting.

Het was in het jaar 1891, dat *August Mahieu* volgens het door hem opgemaakte ontwerp — zooals zooeven is uiteengezet — uitvoering kon geven aan zijn plan tot oprichting van een Indische opera.

Mahieu — een Indische jongen van Fransche origine — was toen nog een jonge man van circa 30 jaar. In zijn jeugd bezocht hij de hoogere burgerschool te Soerabaia en had vóór hij op het idee kwam een opera op touw te zetten én in Indië én in het buitenland vele tooneelvertooningen en opera's gezien. Hij zelf had een muzikalen aanleg, beschikte over een mooie tenorstem — brouwde eenigszins bij het spreken — had op betrekkelijk jeugdigen leeftijd reeds een avontuurlijk leven achter den rug en toonde heel veel te voelen voor het tooneelleven.

Aanvankelijk kostte het hem veel moeite de noodige krachten bijeen te brengen tot het organiseeren van een tooneelgezelschap, zooals hij dat beoogde.

Met eenige jongelieden en dames uit de stad zijner inwoning n.l. Soerabaia trachtte hij een ensemble te vormen.

Doch daarmee was hij lang niet klaar! Wel had hij die krachten — ofschoon nog ongeoefend — gevonden, wel bezat hij talenten, energie en ondernemingsgeest genoeg voor het entameeren van zulk een bedrijf, doch het benoodigde kapitaal ontbrak.

Hij wendde zich daarom tot één der Chineesche kapitalisten van Soerabaia met name Jap Goan Thay, zette dezen zijne plannen uiteen en wist na heel veel moeite dien rijken Chinees te overreden hem te voorzien van het benoodigde geld.

En zoo kon Mahieu pas behoorlijk zijne plannen ten uitvoer brengen.

Hij huurde toen een groot woonhuis af, richtte het tot schouwplaats en tooneelzaal in en begon, na voorafgegane repetitie's, waarbij hij zelf als regisseur optrad, eerst in besloten kring met de opvoering van eenige stukken, z.a. *Aladin en de wonderlamp* (Aladin bersama lampoe wasiat); *Ali Baba en de veertig roovers* (Ali Baba dengan empat poeloeh penjamon), *de Visscher en de Geest* (Penangkap ikan dengan soeatoe Djin), e. d. -

Alle begin is moeilijk ! En ook hier is dit spreekwoord ten volle van toepassing.

De eerste voorstellingen toch waren niet bijster geschikt om daarmee in het openbaar voor den dag te komen.

De actrice's en acteurs hakkelden nog met het hoog-Maleisch en speelden „stijf"; de mimiek liet veel te wenschen over; de rolverdeeling geschiedde ten aanzien der beschikbare krachten niet oordeelkundig genoeg; de narren of potsenmakers, die voor de komieke intermezzo's zorgden — dit had Mahieu bij deze soort opera terecht ingevoerd om de soms langdurige dialogen te onderbreken met lachwekkende tusschenbedrijven — vervulden niet behoorlijk hunne rollen; het orkest was nog niet in volkomen harmonie met het gezang; en de „tableaux vivants" niet altijd geslaagd. Kort gezegd : men had nog geen routine in het spel.

Door aanhoudende repetitie's evenwel met in achtname der verschillende leemten en gebreken, die de ondervinding leerde, durfde Mahieu eindelijk na heel veel moeite en zorgen met zijn troep in het openbaar optreden.

In de eerste dagen werd het publiek gratis tot de vertooningen toegelaten.

Toen de executanten éénmaal hunne rollen wisten te vervullen, het spel vlotter ging en alles goed was geregeld — toen ging men pas over tot het heffen van entreé-gelden.

Mahieu gaf deze Indische opera, die hij tot stand had weten te brengen den naam van „KOMEDIE STAMBOEL" of kortweg „STAMBOEL".

Zooals de lezer het wellicht weet, is het woord „STAMBOEL"

de Moslimsche benaming voor Constantinopel, 1) Turkije's hoofdstad.

Ook de roode fez, een donkerroode, wollen muts met afhangend zwart kwastje, genoemd naar de stad Fez in Afrika, waar deze hoofddeksels oorspronkelijk werden vervaardigd en door de Saraceenen (Mohamedanen, Turken, Arabieren, enz.) wordt gedragen en welke muts Mahieu ook had ingevoerd bij de acteurs van zijn gezelschap, wordt hier in Indië „STAMBOEL" genoemd.

Zooals boven is gezegd, werden de tooneelstukken ontleend aan de vertellingen uit de „Duizend-en-één-nacht", welke verhalen betrekking hebben op het Oriëntale leven en wel meer in het bijzonder het Moslimsche uit de omstreken van Stamboel, Damascus, Smyrna, Bagdad e.a. van welke plaatsen Stamboel wel de voornaamste is.

Voegt men bij deze omstandigheid nog het feit, dat de acteurs de roode fez als hoofddeksel droegen — zooals zooeven is vermeld — dan was de naam, dien Mahieu zijn geschelschap toekende, zeer zeker niet misplaatst.

De belangstelling van de zijde van het publiek voor zulk een noviteit als de „KOMEDIE STAMBOEL" nam allengs toe. De naam en het werk van Mahieu zweefden op ieders lippen.

De „KOMEDIE STAMBOEL" was het onderwerp van den dag en een ieder moest die nieuwe opera gaan bewonderen. Geheel Soerabaia was er vol van.

Mahieu zag toen zeer duidelijk in, dat zijne onderneming expansie behoefde. Hij breidde om die reden zijn repertoire uit niet alleen met verhalen uit de Arabische nachtvertellingen, maar ook met andere stukken ontleend aan Europeesche sprookjes, z.a. *Sneeuwwitje, Doorn-roosje, de Schoone slaapster in het bosch*, e. d.

Het door hem afgehuurde woonhuis bleek welhaast geen genoegzame ruimte meer te bieden aan het met den dag toenemende publiek. En zoo moest op een afzonderlijke plaats een tent van zeildoek worden opgetrokken — evenals een circus-tent — waarte-

1) In de oudheid „Byzantium" geheeten. In vroegere tijdperken spraken de Oostersche volken (ook in hunne geschriften) meer van „Roem".

gen de eigenlijke tooneelzaal met rechthoekigen grondvorm, bestaande uit tijdelijke materialen, werd aangebouwd. De tent werd dan uitsluitend ingericht tot schouwplaats voor het publiek.

Ook begreep Mahieu zeer goed dat nu eenmaal de „KOMEDIE STAMBOEL" zoo'n schitterend onthaal vond bij het Volk, hij zich met zijne onderneming niet alleen tot Soerabaia moest bepalen, maar ook tot plaatsen buiten die stad.

Dies deed hij met zijn troep een tournee over Java. Hij bezocht toen eerst de voornaamste kustplaatsen als Semarang, Cheribon, Batavia en trok toen het binnenland in van het Westen naar het Oosten, alwaar hij voorstellingen gaf te Buitenzorg, Soekaboemi, Bandoeng, Djokja, Solo enz.

Overal — en in het bijzonder te Batavia — had hij het meeste succes.

De recette's waren buiten verwachting. Waar de voorstellingen in den regel om 9 uur des avonds aanvingen, zoo kon men door opkomst van het buitengewoon talrijke publiek om 8 uur te voren geen behoorlijke zitplaats meer bemachtigen, zoodat een gedeelte der toeschouwers zich tevreden moest stellen met staanplaatsen. Dikwijls gebeurde het zelfs, dat de „galerij" bestaande uit schragen en planken voor de mindere rangen door overmatige belasting doorbrak en in elkaar zakte. De tent was geregeld elken avond tot berstens toe met toeschouwers gevuld.

De „KOMEDIE STAMBOEL" werd meer en meer populair. Het spel zelf oefende zoo'n onweerstaanbare aanvechting uit op sommige jonge mannen en vrouwen, dat zij alles in den steek lieten om zich bij den troep van Mahieu aan te sluiten. Hierdoor werd het gezelschap grooter en had de ondernemer gaandeweg over nieuwe en betere krachten te beschikken.

Met de grootste voldoening kwam Mahieu te Soerabaia terug.

De enorme recette's die de onderneming opbracht, maakten het hem mogelijk, zelf een kapitaal te vormen, teneinde zich onafhankelijk te stellen van den bovenvermelden Chineeschen kapitalist Jap Goan Thay.

Eenmaal te Soerabaia teruggekomen, storte hij de geleende som aan genoemden Chinees terug, verdeelde met dezen samen de winsten en trad toen zelf met eigen middelen als impressario op.

Ten tweede male deed hij een rondreis over Java, ging later zelfs

naar de buitenbezittingen en had steeds het meeste succes met zijne onderneming.

De „STAMBOEL" werd toen zóó populair en vond zoo'n bijval in de Indische maatschappij, dat zij tot heden ten dage nog altijd behoort tot één der vele openbare vermakelijkheden, die zeker wel de meeste attractie uitoefent op het kijklustig publiek.

Vele jaren had Mahieu met zijne getrouwen zich aan dit tooneelspel gewijd, waarvan hij de stichter en grondlegger was.

In 1906 moede zijnde van het gestadig rondtrekkend leven, ging hij zich vestigen op het kleine en rustige binnenplaatsje Boemiajoe in Tegal, alwaar hij aldus na een veel bewogen leven, kort daarop stierf.

Dit is in korte trekken de geschiedenis der oprichting van de „KOMEDIE STAMBOEL", de Oost-Indische opera, waaraan de naam van „Mahieu" onafscheidelijk verbonden zal blijven.

III. De verdere ontwikkeling en inrichting.

Van de school van Mahieu verkreeg men na verloop van tijd vele goede acteurs en actrice's waarvan sommige als navolgers gedurende het leven nog van hun leermeester zelf een eigen troep organiseerden en verschillende plaatsen van den archipel bezochten.

Deze personen zijn o.a. de heer *R. Ch. Hoogeveen* en zijn echtgenoote *mevr. M. Hoogeveen* geb. *Oord* en de heeren *W. F. Hunter* en *P. W. F. Cramer*, die gedurende vele jaren zich aan het onderwerpelijke tooneelspel hebben gewijd en zeer populair zijn bij het publiek hier te lande.

Ofschoon in den grond der zaak hetzelfde, heeft na verloop van jaren het werk van Mahieu toch vele veranderingen ondergaan.

Waar er in den aanvang hoofdzakelijk werd gewerkt met Indo-Europeesche krachten — behalve dan met eenige uitzonderingen in het orkest en van eenige figuranten — zoo werden van lieverlede ook Inlandsche – en zelfs Indo-Chineesche spelers en speelters in deze opera opgenomen, wier prestatie's ook gewaardeerd kunnen worden.

Thans heeft men gezelschappen geheel en al gevormd door Inlandsche artisten. Er spelen momenteel hier te *Batavia* en *Meester-Cornelis* drie van zulke komedie's, n.l. in het *Sirene–*, *Gambir–* en *Uni park*, terwijl de Tjap–go–meh-feesten der Chineezen hier ter plaatse ook worden opgeluisterd met rondtrekkende „Komedie's Stamboel", die — zonder tent — tegen betaling openlucht-voorstellingen geven vóór de Chineesche woningen.

Bij de tegenwoordige „Komedie's Stamboel" worden gewoon-

lijk de „tableaux-vivants" gesupprimeerd en krijgt men daarvoor in de plaats zoo nu en dan bij wijze van intermezzo's eenige moderne kunstdansen te zien als: tango, fox-trot, one-step, cake-walk, e. d.

Ook heeft men andere tooneelstukken op het repertoire gebracht, die aan het werkelijke leven zijn ontleend, zooals o.a. *Njai Dasima* en *Oey Tam Bah Sia* twee realistische liefdes-drama's, die zich in vroegere jaren te Batavia hadden afgespeeld; *Si Tjonat*, een historisch roofverhaal uit de omstreken van Batavia, enz. Ja, zelfs durft men stukken uit Europeesche opera's en operette's ten tooneele brengen z.a. *Hamlet*, *De Koopman van Venetië* (Soeatoe saudagar dari Venetië), *De Bruid daarboven* (Penganten di Sorga) van Multatuli e.d.

Verder wordt het ensemble niet altijd „KOMEDIE STAMBOEL" genoemd, doch wordt het verschillende namen toegekend naar de inzichten zelf van den ondernemer, zooals o.a. de benaming „Vergeet-me-niet" (in vroegere jaren van een troep uit Soerabaia), „Komedie Opera Stamboel", „Opera Permata Stamboel", Stamboel-gezelschap „Eendracht-maakt-macht", Indo's Komedie Vereeniging „De Eendracht", Opera- en Tooneelgezelschap „Wilhelmina", Opera „Sinar-Bintang-Hindia", „Opera Bangsawan", Komedie „Indra Bangsawan" of kortheidshalve „Bangsawan", 1) welke laatste benaming thans algemeen in gebruik is voor zulke komedie's.

Tegenwoordig heeft men verschillende impressario's, die met deze soort opera's door geheel Indië rond-trekken.

Bij de „KOMEDIE STAMBOEL" of „BANGSAWAN" kan de regisseur — op enkele uitzonderinge na — de verschillende rol-vervullingen constant opdragen aan vaste acteurs en actrice's.

De aard van het grootste gedeelte der op te voeren stukken toch, die — zooals gezegd — het Oostersche leven weergeeft, brengt mee, dat men bijna altijd te maken heeft met dezelfde scène's, natuurlijk met eenige wijziging der declamatie's en gezangen.

Zóó heeft men vaste personen, die gedurig optreden als: Koningen en Koninginnen (*radja — permaisoeri*), prinsen en prin-

1) Bangsawan bet: van een aanzienlijk geslacht, adelijk.

sessen (*poetra* en *poetri*), viziers, ministers en rijksbestierders (*wasir — manteri*), de legeraanvoerders en voorvechters (*pehlawan*), nimfen, feeën, toovergodinnen (*widadari — péri*), priesters, waarzeggers, toovenaar's, ouden van dagen (in 't algemeen: *orang toewa*), de jongelingen (*anak moeda*), de geesten en reuzen (*djin — raksasa*) rijken en armen (*orang kaija — orang miskin*), de narren (*badoet, banjoet* of *banjolan* genaamd) en verder de figuranten.

In den regel heeft men twee potsenmakers, die behalve van de komieke scene's ook op de hoogte moeten zijn van het hoog- en laag-Maleisch, alsmede van vele lachwekkende gezegden, uitdrukkingen en woordspelingen, welke in zwang zijn bij het volk. Hieruit volgt, dat deze „badoets" wel zware rollen te vervullen hebben en zij voor eene opera als deze zoo niet moeilijk dan in 't geheel niet te missen zijn. Zij zijn naast de „Sri Panggoeng" (d. i. de beste actrice — prima donna — of acteur) wel de voornaamste en gewichtigste personen bij deze komedie's.

De met olie-verf beschilderde tooneelschermen zijn bij deze opera's uit den aard en het karakter van het tooneel doorgaans van hetzelfde genre.

Zoo vertoonen de coulissen — dikwijls 6 tot 8 in getal — in den regel één of meer illustratie's uit de „Duizend-en-een-nacht;" voorts Oostersche stadsgezichten als huizen met verdiepingen in Moorschen stijl, moskeeën enz: gelegen aan breede straten; of soms ook fragmenten van steden in Europeeschen bouwtrant; lanen, waarlangs waterpartijen met bruggetjes; vorstelijke verblijven (*astana*); lusthoven, waarin vijvers met zwanen en bloementuinen (*taman*) en bosschen (*hoetan* of *rimba*).

Op de vaste zijschermen worden veelal bosschage's en boomgroepen geschilderd, terwijl de afzonderlijke, afneembare stukken, welke grotten (*goa*), een alleen staand hutje in een bosch, een deur in een muurvlak, een zeegezicht, w.o. golven, een sterrenbeeld e. d. voorstellen, speciaal worden gereserveerd voor akten, die de vertooning dier stukken noodig maken.

Het orkest is — zooals eerder vermeld — hoofdzakelijk op Europeesche leest geschoeid. Men heeft strijk- en blaasinstrumenten

en zorgt verder een piano, dan wel een contra-bas of een guitaar of anders ook eene combinatie dezer instrumenten wel voor het noodige accompagnement.

Bij de Europeesche – en specifiek Oost-Indische melodieën voegt men soms ook andere stukken, welke afkomstig zijn van Malakka (Djohor en Penang), Britsch-Indië en zelfs van Perzië, welke in het Maleisch gewoonlijk „dendang" worden genoemd. Het gevolg hiervan is, dat men soms bij het Europeesche orkest ook nog de serafine met rebana's (tambourijnen) aantreft om die „dendang's" te vertolken. Deze soort muziek is evenwel vrij vervelend, zeurig en ééntonig voor het Europeesche gehoor.

De muziekstukken werden doorgaans uit het hoofd gespeeld, waarom men hier de eigenaardigheid constateert, dat de dirigent – in de meeste gevallen zelf een violist – eerst het begin van het uit te voeren muziekstuk op zijn instrument aangeeft. Dit is een sein niet alleen aan de overige muzikanten, maar ook aan de tooneelspelers en speelsters in geval zij voor het voetlicht klaar staan om te zingen. Om die reden moet de orkest-leider ter dege rekening houden met de krachten van de zangers of zangeressen of beter gezegd: met de voor deze personen welbekende melodieën. Hij weet bij afspraak dan wel bij ervaring welk stuk hij bijv. aan den zanger A. of de zangeres B. moet geven, zoodat men uit dien hoofde van één en denzelfden persoon ook bijna altijd dezelfde melodieën te hooren krijgt bij de opvoering van welk stuk ook. Alleen de bewoordingen der gezangen worden naar den aard van het tooneelstuk gewijzigd.

En dit alles is zeker noodig, aangezien er bij deze soort komedie's niet wordt gewerkt uit geschreven muziek – en zangstukken, zooals zulks in den regel het geval is bij Europeesche opera's.

Voorts bevatten de gezangen niet altijd vaste bewoordingen, welke van te voren zijn klaargemaakt dan wel ergens in een tekstboek zijn neergeschreven. Elke zanger of zangeres kiest ze zelf en brengt ze geheel naar eigen welgevallen voor de vuist weg op rijm. En hiertoe leent de Maleische taal alsmede de Maleische poëzie, welker kunstregelen niet zoo bijster streng zijn en die bovendien veel vrijheid en willekeur toelaat, er zich bijzonder goed voor.

Meestal eindigen de versregels dier gezangen op woorden, die de eindvocalen *i.* of *a.* hebben, b. v.

Hati kami mêrasa sêdi
Di dalam ini nêgri.

Hendak masok di dalam astana
Boeat berdjoempalah dengan Radja.

Voor de vereischte cadans en maat worden dan naar gelang der behoefte allerlei interjectie's tusschen de bewoordingen ingelascht en mochten er taalkundige fouten in die versjes worden gemaakt, zoo zijn ze voor het auditorium toch niet duidelijk hoorbaar, dewijl vaak de vocale klanken door de instrumentale — worden overstemd, zoodat er ten slotte toch een goede indruk van het geheel wordt verkregen.

Ook de tooneelgesprekken zelf van de artisten zijn nergens vast gelegd, doch worden ze geheel willekeurig gevoerd. Men draagt alleen zorg om de hoofdlijnen van het stuk, dat opgevoerd wordt, zonder noemenswaardige afwijkingen te volgen.

Uit dit alles blijkt, dat er bij deze soort komedie's geen souffleurs worden aangetroffen. Gedurende de opvoering geeft de regisseur alleen met zachte signalen (door kloppen of middels een fluitje) de juiste momenten aan voor het ophalen en neerlaten van het doek en voor het begin of de beeindiging van muziek en gezang.

Voor het overige berust alles op routine, zoodat repetitie's dan ook alleen worden gehouden voor het opvoeren van geheel vreemde stukken.

IV. Bezoek aan een Stamboel-voorstelling.

Ik verzoek den lezer vriendelijk mij thans in gedachten te volgen naar een Komedie-stamboel-opvoering in de dagen van Mahieu voor circa 28 jaar terug.

Op het plein te Mangga-besar bij Prinsenlaan (de plaats, waarop thans het komedie-gebouw „Thalia" staat) is de witte zeildoek-tent opgeslagen en vroolijk wappert aan den top van den tentmast de Hollandsche driekleur.

't Is een onhebbelijke rit met een echt Bataviaasch vehikel van uit Weltevreden langs den langen stoffigen Molenvlietschen weg. Allengs naderen wij de plaats des vermaaks.

Nabij de fabriek van Taylor & Lawson 1) hooren wij reeds de oorverdoovende, schrille dissonanten van een Bataviasche ronzbons, die verschrikkelijk veel moeite doet om een Europeesch marsch-melodie innig te verminken. Naderbij gekomen zien wij dit edele fanfare-korps vlak vóór de tent opgesteld om met zijn heidensch lawaai het publiek opmerkzaam te maken, dat er binnen in de tent wat gaande is.

Links en rechts ontelbare kraampjes voor dorstige keelen en hongerige magen!

't Is iets over achten.

Vóór de tent heeft men reeds veel menschen, die zich een toegang trachten te verschaffen tot het kaartjes-loket, teneinde zich van een „ticket" te voorzien.

Door een soort triumfboog, geconstrueerd uit gaspijpleidingen, waarop boven met vlammend schrift te lezen staat „KOMEDIE

1) Welke thans niet meer bestaat.

STAMBOEL" komen wij de schouwplaats binnen, alwaar wij aan den ingang ons laten voorzien van een „libretto", beter gezegd : van een tweebladzijdig programma, waarop in het kort de inhoud is aangegeven van het tooneelstuk, dat straks zal worden opgevoerd.

In de stalles vlak achter het orkest vinden wij een paar plaatsen voor ons reeds gereserveerd.

Voor ons: het voorscherm van het tooneel, waarop in mat-vert de inleiding van de „Duizend-en-een-nacht" in beeld is gebracht. Wij zien daarop Shahryar, den Koning van Indië en Groot-Tartarije in liggende houding op een divan rustig zijn „hokan" rookend en aandachtig luisterend naar de vertellingen van Scherazade, de oudste dochter van den groot-vizier. Naast haar: de jongere zus, Dinarzade, op een alkadief zittende met een Arabische guitaar in de eene hand. Boven op het doek, de woorden „KOMEDIE STAMBOEL-SOERABAIA".

In de tent zelf reeds veel publiek. Dames en heeren nagenoeg uit alle klassen en standen der maatschappij, Chineezen en Chineesche vrouwen schitterende in hunne kostbare byouterieën.

Op de planken-galerijen een onzaglijke menschen-massa..... Inlanders..... Chineezen..... joelende en tierende schooljongens..... militairen.....

En nog steeds stroomen meer menschen de tent binnen.

Er zijn geen zitplaatsen meer te bekomen! Lucht van parfumerieën en bloemen waait ons gestadig toe!

Gepraat, gelach, gestommel, gefluit, gestoel, gescherts van belang onder de toeschouwers.

't Is half negen!

Zoo pas is de ronzebons daarbuiten geëindigd met een polka-mazurka van het jaar nul.

Thans komt het Stamboel-orkest, beneden aan het voetlicht van het tooneel opgesteld, aan de beurt.

Wij zien hierbij een z. g. Fransche bezetting : 1 piano, 3 violen, 1 fluit, 1 klarinet, 1 cornet à piston, 1 trombone en 1 contra-bas.

Het orkest begint met een opwekkend marsch-stuk in scherpe tegenstelling met de ronzebons van zooeven, die ons oorvlies deerlijk heeft toegetakeld.

Thans een lieflijke combinatie van klanken, die ons genoeg weldadig aandoet!

De muziek zwijgt daarna voor eenige minuten. Een donderend applaus volgt en een luid gebel van uit de tooneelzaal kondigt aan, dat het spel spoedig een aanvang neemt. Het publiek tiert en schreeuwt.

Ten tweede male laat zich het orkest hooren.

Dan weder de luid rinkelende bel, het orkest valt onmiddellijk in met een sleepend-boeiende wals en met de muziek, gepaard met gejoel en geschreeuw der toeschouwers, gaat het voorscherm op. Op de planken alle actrices en acteurs in frissche costumes, naast elkaar staande, vormende twee flanken, het publiek met gezang begroetend.

Dan verwijdert zich het geheele gezelschap achter de coulissen en de eigenlijke voorstelling neemt een aanvang.

Opgevoerd zal worden:

DJOELA-DJOELI-BINTANG-TIGA,

welk verhaal in het kort op het volgende neerkomt:

De Koning van het machtige rijk Djaman Tauran bezat slechts één zoon genaamd Darsa Alam.

De prins werd op zekeren dag door zijn vader ontboden, toen deze zijn einde voelde naderen.

De Koning gaf toen zijn zoon vele vermaningen en drukte hem op het hart goed zijn best te doen, daar hij den troon moest beklimmen en gaf hem eindelijk tot aandenken een ring, het mooiste sieraad, dat in het geheele land was te vinden. Daarop stierf de Koning.

Darsa Alam volgde toen zijn vader op. Eens ging hij vergezeld door zijn viziers en volgelingen zich vermaken aan den oever van een groot meer. Het ongeluk wilde, dat hij daarbij den ring verloor, dien hij van zijn vader tot aandenken had gekregen. Allen zochten naar dat sieraad, doch tevergeefs. Darsa Alam zeer bedroefd, sprak toen:

„Is 't een oude man, die mij dien ring kan terug bezorgen, zoo

„zal ik hem als mijn vader erkennen; is 't een jonge man, zoo
„wordt hij mijn broeder. Indien 't een oude vrouw is, zoo erkenne
„ik haar als mijn moeder en zoo zij jong is, wordt zij mijn echt-
„genoote !"

Na het uitspreken van die gelofte verscheen eensklaps op de oppervlakte van het meer een wonderschoone nimf zittende in een paarlemoeren schuit, die door een sierlijke zwaan werd voortgetrokken. De verschijning was betooverend. De nimf koerste naar den oever, stapte uit haar schuitje en overhandigde toen den ring aan Darsa Alam. Deze moest zijn gelofte gestand houden en stelde der nimf voor zijn vrouw te worden. Zij nam dien voorslag aan, evenwel onder de uitdrukkelijk voorwaarde dat Darsa Alam nimmer naar haar naam moest informeeren. Darsa Alam beloofde dat, nam haar tot vrouw en allen keerden vergenoegd naar het paleis terug.

De Koning van het naburige rijk Noera-noeri nu had twee zonen, die Darsa Alam zeer afgunstig waren. Zij trachtten hem op alle mogelijke wijzen te bemoeilijken en smeedden het plan hem van zijn wonderschoone vrouw te scheiden. De gelofte, die Darsa Alam aan zijn echtgenoote deed om nimmer naar haar naam te vragen, was den beiden prinsen van Noera-noeri niet onbekend. Intusschen mocht Darsa Alam zich verheugen over het feit, dat zijn vrouw hem een zoon schonk aan wien de naam werd gegeven van Warna Tjahja.

Op zekeren dag meldde zich één der prinsen van Noera-noeri verkleed als landman bij Darsa Alam aan, onder voorwendsel een houthakker te zijn en die erg verlegen was om wat werk. Darsa Alam nam hem uit medelijden als zoodanig in dienst en plaatste hem in de koninklijke tuinen.

Toen de Koning eens door één dier tuinen wandelde, ontmoette hij den pseudo-houthakker met wien hij een gesprek aanknoopte. De prins van Noera-noeri maakte toen van de gelegenheid gebruik zijn slag te slaan. Hij sprak aldus :

„O, Koning ge zijt zeer gelukkig. Uw Rijk is groot en machtig

„maar nog grooter en machtiger zoude het zijn, indien U den „naam eens wist van Uwe echtgenoote !"

Darsa Alam schrok geweldig en het gezegde van den houthakker stemde hem tot ernstig nadenken.

Toen hij tehuis kwam, dwong hij zijn echtgenoote haar naam te noemen. De vrouw verklaarde zich bereid dat te doen als Darsa Alam haar maar wou volgen naar het zelfde meer, waar zij vroeger voor hem verscheen.

Toen man en vrouw daar aankwamen, zagen zij weer hetzelfde paarlemoeren schuitje met de zwaan. De vrouw nam daarin plaats, zeide hardop, dat zij „Djoela–Djoeli–bintang–tiga" heette en verdween plotseling tot schrik en ergenis van den Koning.

Intusschen speelde zich in het rijk der sterren, waar Djoela–Djoeli–bintang–tiga tehuis hoorde een ander tafereel af.

Haar vader, de gebieder der sterren, genaamd Gohar Bintang, miste zijn dochter reeds geruimen tijd en vroeg aan de beide oudere zusters van Djoela–Djoeli waar deze gebleven was.

De beide kinderen met name „Djoela–Djoeli–bintang–satoe" en „Djoela–Djoeli–bintang–doea" antwoordden, dat hun zuster zich op één der sterren bevond. Gohar Bintang las evenwel uit den loop der planeten, dat zijn vermiste dochter reeds getrouwd was met een aardbewoner en bij dezen zelfs een kind had gekregen.

Toen Djoela–Djoeli–bintang–tiga, nadat zij haar naam aan Darsa Alam had geopenbaard, weder in het rijk der sterren terug kwam, was haar vader zóó vertoornd, dat hij haar veroordeelde tot verblijf in de zon, terwijl haar man — Darsa Alam — op aarde in een woudreus werd veranderd, die zijn verblijf voortaan moest kiezen in het diepste der wouden.

Warna Tjahja — de prins — miste daardoor zijn vader en ging hem overal zoeken. Met pijl en boog gewapend doorkruiste hij de wouden, totdat voor hem eensklaps een reus verscheen, die hem bekampte. Niet wetende dat hij hier met zijn eigen vader te doen had, schoot Warna Tjahja een pijl op den reus af, die raak was. Onmiddellijk veranderde Darsa Alam weder in een mensch, die door Warna Tjahja als zijn vader werd herkend.

Vader en zoon gingen toen blij te moe naar huis.

Op zekeren dag had een zonsverduistering plaats. De sterren en de maan waren toen aan het uitspansel zichtbaar, bewogen zich door het luchtruim en beschenen met hun zilveren glans een grooten vijver op aarde, welke was omringd door duizende veelkleurige bloemen.

Warna Tjahja was juist bezig pijlen af te schieten aan den oever van dien vijver. Onwillekeurig trof hij daarbij de zon en een paar sterren, die alle tot zijn grootste verwondering onmiddellijk veranderden in Djoela-Djoeli-bintang-tiga — zijn eigen moeder — en de zusters van deze, namelijk Djoela-Djoeli-bintang-satoe én Djoela-Djoeli-bintang-doea.

Allen spoedden zich toen naar Darsa Alam, die zeer verheugd was niet alleen met de terugkomst van zijn vrouw, maar ook bij het ontmoeten van zijn schoonzusters, die evenals Djoela-Djoeli-bintang-tiga niet meer wenschten terug te keeren naar het rijk der sterren.

Dit is dan de korte inhoud van het tooneelstuk, dat in zes akten wordt opgevoerd.

Wij zien daarbij Mahieu heel goed acteeren en wel als Darsa Alam.

Het orkest en gezang der actrice's en acteurs weergeven de aangenaamste melodieën.

In de tweede akte, waarin o.a. voorkomt het vermaak van het koninklijke gezelschap aan den oever van het meer, krijgen wij, zoowel vocaal als instrumentaal, de „Eldorado" (een Spaansche wals) te hooren, welke o.m. met de volgende bewoordingen wordt gezongen:

Kami orang dalang disini.
Denganlah Radja beramé-ramé;
Ambil senang lah sebagini
Dengan slamat lah dengan damé.

d. i. getrouw vertaald :

Wij zijn hier gekomen
Met den Koning al te gader;
Verpoozen ons op deze wijze
In voorspoed en vrede.

De stamboel-melodie (No. 2) wordt ten gehoore gebracht door de nimf (de prima donna van het gezelschap, een dame uit Soerabaia) bij het aanbieden van den gevonden ring aan Darsa Alam aan den oever van het meer, waarvan één der versen als volgt luidt:

Darsa Alam, Radja di doenia,
Apa lah angkau disini tjari;
Ini lah tjintjin angkau jang poenja
Soedah koe poengoet bawa kemari.

Darsa Alam, Koning op aarde,
Wat zoekt U hier;
Deze ring is van U,
'k Heb hem gevonden en breng hem hier.

De beide koningszonen van Noera-noeri zingen in duet bij het smeden der plannen om Darsa Alam te bemoeilijken de „Micheline" (een polka-mazurka), welker coupletten de volgende bewoordingen bevatten :

Kami ini anak poetra,
Radja Noera-noeri;
Kami merasa banjak soesah,
Dalam kami ampoenja diri.

Ik ben de prins
Van Noera-noeri;
Ik voel veel verdriet
Binnen in mijn ziel.

Bagimana kami lah boewat
Bermoesoeh dengan Darsa Alam,
Jang bagitoe lah koewat,
Di antero ini alam.

Hoe moet ik handelen
Om te bestrijden Darsa Alam,
Die zoo sterk is
In deze geheele wereld.

Sigra-sigra kami lah djalan,
Pergi ka nêgri Djaman Tauran.
Masok di itoe keradjaän
Di medan pêpêrangan.

Haastig vertrek ik
Naar het land Djaman Tauran;
Kom binnen in dat koninkrijk
Op het slagveld.

In de derde akte zingt de prins van Noera-noeri — de pseudo-houthakker — bij zijn arbeid het Stamboel-mopje (No. 1) met woorden als volgt :

Kami ini poetra Noera-noeri,
Memotong kajoe lah hari-hari;
Pikiran kami siang dan malam
Boewat meroesak si Darsa Alam.

Ik ben de prins van Noera-noeri
Hak het hout elken dag;
Mijn gedachte is dag en nacht
Om te vernietigen Darsa Alam.

In de vierde akte hooren wij Djoela-Djoeli-bintang-tiga, knielende voor haar vader in het rijk der sterren, dit couplet zingen als om vergeving te vragen voor hare zonden :

Ach Hoe Allah, Rasoelkoe Nabi !
Minta lah ampoen kepada Allah,
Membri lah ampoen, sêriboe ampoen,
Membri lah ampoen pada jang salah. (bis).

Ach, mijn God, mijn Profeet !
Vraag vergiffenis van God,
Schenk vergiffenis aan den schuldige.
Schenk vergiffenis, duizend vergiffenis,

Warna Tjahja zingt bij het doorkruisen der wouden zoekend naar zijn vader volgens de wijze van het welbekende schoollied „Langs berg en dal" o.a. het volgende vers, welks refrein als echo wordt herhaald door andere zangers achter de coulissen :

Kami lah sêdi, henáak lah pêrgi,
Dari lah ini nêgri; (refrein).
Masok rimba, kêloear rimba
Di mana ajanda. (refrein).

Ik ben bedroefd, wil gaan
Van dit land;
In 't bosch, uit 't bosch,
Waar is vader.

De beide narren brengen door hun komiek optreden, lachwekkende gezegden en geestige zetten de toeschouwers gedurig tot lachen. O. a. wordt door deze potsenmakers het volgende typisch Hollandsch-Maleische vers gezongen :

En satoe en satoe en satoe, dat is één
En batoe en batoe en batoe, dat is steen;
En roti en roti en roti dat is brood,
En mati en mati en mati, dat is dood.

Even vóór elven treedt een acteur van uit de coulissen te voorschijn en maakt het publiek bekend dat het 10 minuten pauze is.

Wij verlaten onze zitplaatsen en spoeden ons naar buiten om wat frissche lucht en verversching. Honderde rijtuigen staan reeds vóór de tent gestationneerd.

Het orkest vult de pauze aan met de bekende „Monte-Carlo-marsch".

Na de pauze worden de laatste akten gespeeld en als het voorscherm bij de beeindiging van de slot-scene gevallen is, komt één der acteurs voor het voetlicht en deelt het publiek in het Hollandsch en in het Maleisch mede, dat morgenavond zal worden opgevoerd: „De Kracht der Liefde" in het Maleisch genoemd: „Kekoeatan Ketjintaän atau Lailie Madjonoen".

Alsdan valt de muziek onmiddellijk in met de „Donau-wellen" in afwachting van het komende „tableau-vivant".

Als het voorscherm weer opgaat dan zien wij door een groep actrice's en acteurs in levend beeld voorgesteld het symbool van hoop, liefde en geloof met de daaraan verbonden attributen als anker, hart en kruis en wel alles gegroepeerd op de golven der zee en beschenen door het zachte Bengaalsch licht in varieerende nuances.

De muziek speelt intusschen door. Twee malen en wel kort achter elkaar wordt dit tableau vertoond.

Dan zakt het voorscherm voor het laatst langzaam neer, het orkest heft het „Wien-Neerlandsch-bloed" aan en de voorstelling is afgeloopen.

't Is kwart over twaalven.

Wij begeven ons met veel moeite door het gedrang naar buiten. Een oorverdoovend geroep naar „sado's", gehinnik en getrappel van paarden en zweepgeklap vervullen de lucht.

Eindelijk gelukt het ons een rijtuig te vinden en in een prachtig helderen maannacht aanvaarden wij den terugtocht, medenemende de indrukken opgedaan op een „KOMEDIE STAMBOEL".

V. Repertoire.

Het lijkt mij verder niet ondienstig den lezer hierbij nog aan te bieden een repertoire van eenige der voornaamste stukken uit de KOMEDIE STAMBOEL :

ALADIN EN DE WONDERLAMP (Aladin bersama lampoe wasiat) — een verhaal uit de Duizend-en-een-nacht. —

ALI BABA EN DE VEERTIG ROOVERS (Ali Baba dengan empat poeloe penjamon) — een verhaal uit de Duizend-en-een nacht. —

DE VISSCHER EN DE GEEST (Penangkap ikan dengan soeatoe djin) — een verhaal uit de Duizend-en-een-nacht. —

ABOE HASSAN — een kluchtspel uit de Duizend-en-een-nacht. —

SITI SANIMBAR — een verhaal uit de Duizend-en-een-nacht. —

GENOVEVA — een Europeesch verhaal. —

NJAI DASIMA — een realistisch liefdesdrama uit Batavia. —

SI TJONAT — een historisch rooversverhaal uit de ommelanden van Batavia. —

HAWA MADJELIS (Het verraad) — een verhaal uit Indië. —

PANDJI SEMIRANG — een verhaal uit Java. —

MOESANG BADJENGGOT — een verhaal uit Java. —

SITI DJABEDA — een verhaal uit de Duizend-en-een-nacht. —

NOER TEHAN — een verhaal uit de Duizend-en-een-nacht. —

NOER TJAHJA — een verhaal uit de Duizend-en-een-nacht. —

PERMAS — een verhaal uit Indië. —

KETIMOEN MAS — een verhaal uit Indië. —

BEKASAN MATA IKAN — een verhaal uit Indië. —

SAMPEK ENG THAIJ - een Chineesch verhaal. —

TJANDOE LOHAR — een verhaal uit Hindostan. —

GANGGA INDRA BETARA KALA — een verhaal uit Hindostan. —

INDRA DI SAKTI DAN INDRA DI AWAN — een verhaal uit Hindostan. —

SITI ROEDINA — een verhaal uit Perzië. —

HAMLET — een Europeesch tooneelstuk. —

DE KOOPMAN VAN VENETIE (Soeatoe saudagar dari Veneue) — een Europeesch tooneelstuk. —

DE BRUID DAARBOVEN (Penganten di sorga) — een Europeesch tooneelstuk van Multatuli. —

ROBERTSON, de duiker — een Europeesch tooneelstuk. —

DJOELA-DJOELI-BINTANG-TIGA — een verhaal uit Perzie. —

DJOELA-DJOELI-BINTANG-PAGI — een verhaal uit Perzië. —

DJOELA-DJOELI-BINTANG-TOEDJOE — een verhaal uit Perzië. —

SOMNAMBULE (Saorang mengigau) — een Europeesch tooneelstuk. —

LAILIE MADJENOEN (De kracht der liefde) — een verhaal uit Arabië. —

MOERID ISKANDAR SERTA RADJA TENGKORAK — een verhaal uit Hindostan.—

DOEDAR SANI ANAKNJA RADJA API — een verhaal uit Perzië. —

BAHTOEM DAN BAHTIM — een verhaal uit Hindostan. —

RICHARD'S WRAAK (Pembalasan djahatnja Richard) — een Europeesch tooneelstuk. —

SRI MANDAWAN HAYRENIE (De domme prins) — een verhaal uit Perzië. —

OEY TAM BAH SIA — een Indo-Chineesch liefdesdrama uit Batavia. —

DEWI TJIPTARASA — een ware gebeurtenis uit de Preanger-Regentschappen ten tijde van Padjadjaran en Pasir Loehoer. —

DE KOERIER VAN LYON (Orang jang tida berdosa di hoekoem boenoeh) — een Europeesch tooneelstuk. —

DE LIEFDE EENER SLAVIN (Ketjintaännja soeatoe boedak perampoean) — een Romeinsch verhaal. —

TJELORONG DAN TJELORENG — een kluchtspel uit Hindostan. —

KAPITEIN SIM GIE KONG (atau peladjaran lebih bergoena dari kekajaän) — een Indo-Chineesch verhaal. —

VAN SLECHTE DAAD KOMT GOEDE RAAD (Djelek perboeatan, bagoes pendapatan) — een Europeesch verhaal. —

VI. Een viertal Stamboel-stukken.

Van 4 dezer stukken (ik doe slechts eenige greepen uit het voorgaande repertoire) moge hieronder de korte inhoud volgen vertaald uit de desbetreffende Maleische programma's.
(De stukken zijn oorspronkelijk in het Maleisch gedramatiseerd voor de onderwerpelijke komedie).

1. **Bahtoem dan Bahtim.**
2. **Moerid Iskandar serta Radja Tengkorak.**
3. **Siti Roedina.**
4. **De liefde eener slavin.**

1. Bahtoem dan Bahtim.

Een berucht rooverhoofdman, die zijn verblijf hield op den berg Palingi, gelastte op zekeren dag één zijner knechten de verblijfplaats van den rijken koopman Bandar heimelijk te gaan onderzoeken.

Onderweg ontmoette de knecht één der slaven van Bandar, genaamd Bahtoem. Deze geen kwaad vermoedende, wees den roversknecht het verblijf van den koopman aan, dat bewaakt werd door een andere slaaf Bahtim geheeten, die een broeder was van Bahtoem.

Bahtim wist dat hij hier te maken had met één der roovers van den berg Palingi en berispte daarom Bahtoem voor diens onnoozelheid en onvoorzichtigheid.

Beide broeders kregen het toen met elkaar te kwaad.

Toen de roversknecht weder tehuis kwam, gaf hij zijn meester uitvoerige inlichtingen omtrent de verblijfplaats van den koopman.

De rooverhoofdman trok toen met zijne volgelingen er op uit om den koopman Bandar te overvallen, beroofde hem van have en goed, nam hem gevangen en wierp hem in een kerker.

Toen Bandar in de gevangenis zat, raakte Bahtoem op de vrouw van den koopman verliefd. Hij deed haar de schoonste beloften, waaraan zij geloof hechtte zoodat zij hem hare gunsten schonk.

Eens dat Bahtoem zich met haar in een lusthof vermaakte, kwamen onverwachts twee zusters van den koopman. Bahtoem werd woedend, dat hij zoo in zijn vermaak werd gestoord en sloeg die beide vrouwen. Zij zochten toen hun toevlucht bij Bahtim, die hun bijstand en hulp verleende.

Niet lang daarna wist de koopman zijne gevangenis op den berg Palingi te ontvluchten en kwam hij op zijn oude verblijfplaats terug.

Bahtoem loog den koopman voor, dat Bahtim de vrouw van Ban-

dar onder alle mogelijke bedriegelijke voorwendsels had verleid. Natuurrijk werd Bandar op den onschuldigen Bahtûm zeer vertoornd en nam het besluit hem te dooden.

Intusschen ging de sluwe Bahtoem naar den koning van het land en deelde hem arglistig mede, dat de koopman Bandar niemand anders was dan een roover van den berg Palingi.

De koning geloofde dat, liet Bandar gevangen nemen en veroordeelde hem tot de doodstraf.

Juist dat Bandar die straf zoude ondergaan, overviel de roover-hoofdman met zijn bende het koninklijke paleis, nam den koning zelf gevangen en zoo geviel het, dat de afschuwelijke streken van Bahtoem aan het licht kwamen.

Door den rooverhoofdman werd Bahtoem toen veroordeeld tot zelfmoord.

2. Moerid Iskandar serta Radja Tengkorak.

(De leerling Iskandar met den Koning der schedels).

In overoude tijden leefde in Hindostan een priester, die onderwijs gaf in godsdienstige zaken zoowel aan rijke — als wel aan arme kinderen.

Op zekeren dag verhaalde hij zijn leerlingen van een vloek, dien een Dewa (d. i. een Hindoe-Godheid) uitsprak over een Koning, welk verhaal in het kort aldus luidde :

Er was eens een Vorst Koemala Indra genaamd. Hij was zeer machtig, doch onrechtvaardig en wreed. Zijne onderdanen liet hij bij het geringste vergrijp onmiddellijk het hoofd afslaan en vond er een zeker behagen in de schedels van al die slachtoffers te verzamelen, waarom hij den bijnaam kreeg van den Koning der schedels.

Zijne vrouw mishandelde hij zeer, liet ten langen leste haar ook onthoofden en nam haar schedel eveneens op in zijne afschuwelijke verzameling.

Een Dewa genaamd Brahman Sihir werd daarover zóó kwaad, dat hij een banvloek uitsprak over dien wreeden Vorst. De ziel van Koemala Indra zoude namelijk 50 jaar lang van zijn lichaam worden gescheiden en dit ontzield lichaam op een afgelegene plaats worden bewaard.

Toen het verhaal was geëindigd, zeide de priester, dat het geen ware gebeurtenis was, maar slechts een fabel.

Onder de leerlingen nu was er één bij genaamd Iskandar, een kind van een bedelaar. Elken dag placht hij zijn vader af te halen, die op de markt bedelde.

Iskandar had met alle aandacht naar de vertelling van den priester zitten luisteren en het verhaal had op hem een diepen indruk gemaakt.

Bij zijn vader, den bedelaar komende, verhaalde Iskandar hetgeen hij van zijn onderwijzer had gehoord en zeide tevens dat volgens den priester het verhaal niets anders was dan een fabel.

De bedelaar evenwel betoogde zijn zoon, dat het een waarachtig verhaal was en beschreef zelfs de plaats, waar het onzichtbare lichaam van den Koning der schedels lag.

Zulk eene mededeeling boeide Iskandar zóó, dat hij in stilte het voornemen koesterde die plaats zelf op te zoeken.

Dat plan bracht hij ook ten uitvoer. Heimelijk verliet hij op zekeren dag de ouderlijke woning.

Dit ontstemde de Dewa, die nog ter elfder ure Iskandar van zijn plan trachtte af te brengen, doch tevergeefs.

Met vele gevaren en ontberingen bereikte Iskandar eindelijk de plaats waar het lichaam van Koemala Indra zich bevond, maar moest voor zulk eene roekelooze daad zwaar boeten.

Eveneens sprak de Dewa een banvloek over hem uit en wel zóó, dat Iskandar van de wereld verdween.

3. Siti Roedina.

Er was eens een prins uit het rijk Djaman Tauran, genaamd Sahid Moeksim, die een wettige zoon was van den koning. Hij had een stiefbroer Ali Sanggar geheeten; deze was een kind van de onwettige vrouw des konings.

Toen nu de vorst kwam te sterven, beklom Sahid Moeksim — aldus de kroonprins — den troon, terwijl zijn stiefbroer tot eersten minister werd aangesteld. Dit ontstemde Ali Sanggar, omdat hij ouder was dan Sahid Moeksim.

Met een rooverhoofdman genaamd Palsaman smeedde Ali Sanggar toen het plan Sahid Moeksim te vermoorden, teneinde alzoo den troon te bemachtigen. Palsaman zoude dan tot eersten minister worden uitverkoren.

Sahid Moeksim droomde eens van Siti Roedina, de prinses van het naburige rijk Tosangbrangka, die alom bekend was om hare schoonheid. Bij het ontwaken gelastte hij één zijner ministers die schoone prinses voor hem ten huwelijk te vragen.

De Koning van Tosangbrangka zag ook gaarne, dat zijn dochter in het huwelijk trad met Sahid Moeksim, gaf gewillig gehoor aan het huwelijksaanzoek en zoo geviel het, dat de prinses Siti Roedina op zekeren dag haar bruidegom tegemoet reisde. Onderweg werd zij echter aangevallen door den rooverhoofdman Palsaman, die bewust was van de reis der prinses.

Op dien zelfden avond nog dat Siti Roedina werd gevangen genomen, overvielen Palsaman en Ali Sanggar den koning van Djaman Tauran — Sahid Moeksim — verwondden hem met hunne wapens en meenende, dat hij dood was, smeten zij het lijk in een rivier.

Aan Siti Roedina werd toen de vraag gesteld of zij de vrouw wilde worden van Ali Sanggar. Toen zij op die vraag een ontkennend antwoord gaf, werd zij in een ton, welke met puntige spijkers was beslagen, gelegd en zoo in zee geworpen.

Sahid Moeksim, die intusschen de rivier afdreef en nog niet dood was, werd toevallig door twee muzikanten opgemerkt. Zij haalden hem uit het water, verzorgden hem en toen hij weer beter was, sloot hij zich bij de beide muzikanten als zanger aan om met hen samen den kost te gaan verdienen.

Middelerwijl speelde zich op zee een ander tafereel af. De Koning der zee genaamd Djamadjoeda, zittend op zijn troon, zag op de oppervlakte van het water een voorwerp drijven. Dat was de ton, waarin Siti Roedina zich bevond. Hij gelastte zijnen dienaren die te halen en toen zij de ton openmaakten, vond Djamadjoeda tot zijne grootste verwondering de schoone prinses erin liggen. Hij sprak zijn verlangen uit haar te trouwen, doch Siti Roedina, verwond als zij was door de puntige spijkers en zeer afgemat, vroeg den Koning der zee om het huwelijk eerst uit te stellen.

Toen zij eenigszins was hersteld en op een goeden dag met Djamadjoeda in den koninklijken tuin zat om wat versche lucht te scheppen, kwam Sahid Moeksim met zijne metgezellen — de muzikanten — en vroeg den Koning der zee of hij ook gesteld was op wat muziek en gezang. De Koning gaf daarop een bevestigend antwoord.

Sahid Moeksim zong, begeleid door de beide muzikanten, de schoonste liederen, die zinspeelden op zijn verleden en wederwaardigheden.

Siti Roedina geraakte zoo zeer onder den indruk van die gezangen, dat zij — toen Djamadjoeda den volgenden dag voor zaken op reis ging — gewoon weg vluchtte naar Sahid Moeksim. Beiden vertelden toen elkander wederkeerig hunne lotgevallen en kwamen tot de verrassende ontdekking, wie zij inderdaad waren.

Toen Djamadjoeda van de reis terugkwam, vernam hij tot zijn grootsten schrik, dat Siti Roedina gevlucht was en was daarover natuurlijk zeer ontstemd.

Sahid Moeksim en Siti Roedina trachtten nu zoo spoedig mogelijk het rijksgebied van Djamadjoeda te verlaten en zoo kwamen zij toevallig terecht bij een reus. Deze raakte op de schoone Siti Roedina verliefd en deed het voorstel haar te trouwen. Siti Roedina nam dien voorslag arglistig aan, onder voorwaarde dat de reus den Koning der zee — n. l. Djamadjoeda — den oorlog eerst moest verklaren, hetgeen geschiedde.

Djamadjoeda sneuvelde in den strijd, doch ook de reus werd zóó zwaar getroffen, dat hij kort daarop stierf. Nog vóór zijn dood onthoofd hij Siti Roedina bij zich en deelde haar mede, dat hij een wonder-pijl bezat. Wie n. l. door dien pijl werd getroffen, kon zich naar keuze van gedaante veranderen. De reus schonk Siti Roedina dat wapen. Zij liet zich zelf door dien pijl treffen en veranderde in Djamadjoeda, den reeds gesneuvelden Koning der zee.

Siti Roedina toog toen naar het rijk van Djamadjoeda en gelastte alle soldaten aldaar het rijk van Djaman Tauran aan te vallen. Allen voldeden aan die opdracht, omdat zij niet beter wisten of die last kwam van hun koning.

Toen nu de krijgsknechten in het rijk van Djaman Tauran kwamen, vonden zij Ali Sanggar, die op zoo'n sluwe manier Sahid Moeksim van den troon had verstooten en zich zelf tot Koning had doen uitroepen, bezig zich in zijn lusthof te vermaken met zijn beide vrouwen, die hij pas getrouwd had en Siti Oelama en Siti Aisa heetten.

Met het leger van Djamadjoeda kwamen ook Sahid Moeksim en de beide muzikanten, die het allereerst voor Ali Sanggar verschenen en hem vroegen of hij ook wat muziek en gezang wenschte te hooren, hetgeen werd toegestaan.

Niet zoodra was de muziek geëindigd of de muzikanten vielen Ali Sanggar aan en vermoorden hem. Zijne volgelingen wilden de moordenaars grijpen, doch de krijgsknechten uit het rijk van Djamadjoeda onder leiding van Siti Roedina, die er uit zag als Djamadjoeda zelf kwamen tusschenbeide en bestreden met succes de onderdanen van Ali Sanggar.

Toen liet Siti Roedina zich ten tweede male door den wonderpijl treffen en veranderde weder in hare ware gedaante. Zij verhaalde hare lotgevallen aan het verbaasde volk met het gevolg dat Sahid Moeksim weder tot Koning van Djaman Tauran werd verheven en in het huwelijk trad met Siti Roedina, terwijl Siti Oelama en Siti Aisa werden uitgehuwelijkt aan de beide muzikanten.

4. De liefde eener slavin.

In het groote Romeinsche rijk regeerde een Vorst, wiens streven het was zijn rijk voortdurend uit te breiden. Zoo zat hij eens met zijn krijgsoversten te beraadslagen over een veldtocht tegen één der naburige staten, welks keizerin steeds tegen hem in verzet kwam. Aldus zond hij één zijner veldheeren Otafyo genaamd er heen om de Vorstin tot rede te brengen.

Te midden harer trawanten troonde de schoone keizerin te Alexandrië.

Roemde men haar allerwege om haar schoonheid, gevreesd werd zij door een ieder wegens haar wreed hart.

Nu onderhield zij zich met hare ministers over staatsaangelegenheden. Plotseling trad één harer vazallen binnen en berichte haar dat het Romeinsche leger de grenzen van het keizerrijk had overschreden.

De korte maar bloedige strijd besliste in het voordeel der keizerin. Zieltogend lag de dappere Romeinsche veldheer Otafyo op het slagveld. Men stond op het punt een eind aan zijn leven te maken, toen de keizerin ten tooneele verscheen en haar hart bij den aanblik van den nog jeugdigen veldheer door een diep medelijden werd bevangen. Zij verbood haar onderdanen hem te dooden en beval hun hem zoo zorgvuldig mogelijk te verplegen.

Intusschen was het medelijden bij de keizerin overgegaan in een innige genegenheid; ze zou hem tot haar gemaal kiezen, zoodra hij beter was, wat ook gebeurde.

De nieuwe keizer verveelde zich geducht in zijn paleis. Men ontbood goochelaars, kooplieden enz. teneinde zijn verveling te verdrijven, doch niets baatte. Ten einde raad liet de keizerin eenige danseressen komen en beval hun voor hun gebieder te dansen.

Het oog van den Vorst richtte zich op de slavin Harmista, wier aardig gezicht hem scheen te bekoren. Hij maakte een gebaar om naar haar toe te gaan, doch zijn gemalin hield hem tegen.

Al wandelende door de zalen van het kasteel ontwaarde Harmista het portret van één der goden; ze knielde er voor, bad en bezong hem in vurige bewoordingen. Toevalligerwijze kwam de Vorst de kamer binnen en hield zich kalm tot zij gedaan had met zingen.

Daarna trad hij op haar toe en verklaarde haar zijn liefde.

Bij één hunner samenkomsten werden zij op heeterdaad door de keizerin betrapt. Ze liet Harmista in den kerker werpen en veroordeelde haar tot het ledigen van den giftbeker. Worstelende met den dood vond de Keizer Harmista in haar cel. Bij het vernemen van de daad zijner gemalin greep hij instinctmatig naar den beker en ledigde het resteerende.

Toen de Keizerin de twee ziellooze lichamen vond, werd ze krankzinnig van angst en benam zich het leven middels de beet eener slang.

VII. Stamboel-programma's.

Ter illustratie van al hetgeen te voren is uiteengezet moge hier ten slotte nog een zestal z. g. Stamboel-programma's volgen, welke betrekking hadden op de opvoering van verschillende stukken te SOERABAIA, MALANG, TEGAL, BANDOENG, BATAVIA en BENKOELEN onder beheer en leiding van Mevr. M. Hoogeveen, geb. Oord.

N. V. ELECTR: DRUKKERIJ „FAVORIET"

SENEN 119, — WELTEVREDEN

UITGEBREIDE HANDEL IN KANTOOR EN SCHRIJFBEHOEFTEN
BOEKHANDEL EN BINDERIJ
LEVERT ALLE VOORKOMENDE DRUKWERKEN TEGEN DE LAAGST MOGELIJKE PRIJZEN, TERWIJL SNELLE LEVERING TOT ELKE HOEVEELHEID WORDT GEGARANDEERD —

Met toestemming v/h. Hoofd van plaatselijk bestuur.

Indo's Komedie Vereeniging
DE EENDRACHT
BATAVIA—SOERABAJA

Bestaande uit zorgvuldig gekozen artisten, bijeengebracht door en onder leiding van Mevrouw M. HOOGEVEEN geb. OORD met prachtige mise-en scène en schitterende costumes, zal iederen avond voorstelling geven.

In eene Loods te Sidodadi Soerabaia

ALLES NIEUW ALLES NIEUW

De voorstellingen worden vooraf gegaan door prachtige tableaux

Het eerste operette-gezelschap, dat werk met first class krachten

Werkelijk iets moois. Nog nooit in Indië vertoond.

Aanvang te 9 uur precies.

OPVOERING VAN:

INI MALEM AMBIL TJERITANJA

RADJA ESTRI di BINOEWAH MADJOESI atawa SITI DJARIJAH

PERMAINAN JANG RAME! TJERITA JANG AMAT BAIK!

Bermoela main Tableau Vivant.

Satoe Radja dalem Negri Asep soedah bermoesoeh kapada maha radja binoewah, Madjoesi perkara oewang opti, sahingga sampai kedjadian perang besar. Kamoedian Radja Negri Asep taloken dirinja kenah tertangkep lantas di masoeken dalem pendjara.

Permisoeri Radja binoea Asep bernama Siti Djarijah doedoek soesah memikirken swaminja njang soedah di tangkep oleh Radja Madjoesi srenta di masoeken di dalem pendjara soedaranja. Maka dari pada itoe njang dia hendak membeli seboleh boleh njang dengen swaminja serta di tinggalken poetranja njang masih ketjil dan membawa dirinja pada sengsara, djoempah satoe pendita di bawah boekit. Di sitoe pendita soedah adjar dia segala ilmoe serta di bri satoe djimat boeat gagah perkosa. Permisoeri minta idin aken berdjalan serta berpakean seperti orang laki-laki bersatin nama Tambarsah.

Terseboet Radja binoea Bagdad merapoeadjei satoe anak istri njang bernama Sahroolaina, Itoe Poetra tida maoe berpakean istri, dia berpakean seperti satoe djantan. Waktoe dia tinggal di tanah berdjoempa pada Tambarsah tanjah dan tjerita segala hatsil. Kamoedian akoe soedara njang dia doewa orang bangsa estri serta bendak poekoel binoea Madjoesi prenta pahlawan bawa soerat kapada Sultan Hardi.

Ini tjerita pandjang di ringkesken, sahingga djadi perang besar. Sultan moeda Tambarsah dengen Sultan Hardi dan Sahroloelama semoea berperang aken retapi semoea kesaktian, Sultan Hardie di tangkep, semoea menjembah kapada Sultan moeda. Tambarsah dan Sahroloelama kembali di dalam astana Radja binoea Asep dengen soedaranja Gaharmasoehoer serta Radja Amirsah di kloewarken dari pendjara semoea dateng menjembah kerana dia tida kenal pada estrinja, serta Sahroloelama djoega dia kira laki-laki. Di blakang kali Gaharmasoehoer di pikirken kapada Sahroloelama dan Radja-moeda Amirsah di nikahken pada Sultan Hardi di blakang kali Sultan moeda Tambarsah boeka makotanja serta peloek pada swaminja di sitoe penonton boleh liat bagi mana sedinja Sultan binoea Asep njang soedah djoempa pada dia poenja Permisoeri.

Ini tjerita terlaloe rame beloen taoe djoega di maiaken dan terpitik dari boekoe Hindostan.

Tjerita pandjang kita ringkesken,
Djikaloe hendak njata meliatken,

Djika sobat hendak menjataken,
Di panggoeng komidi toewan silaken.

Tempo-tempo ada tambahan Cake Walk dan roepa-roepa dansa

Moelain main djam 9.

Harga Tempat (dengen Gemeente Belasting),

Loge	f 1.65	Klas II.	f 0.55
Klas I.	f 1,10	Klas III. (Orang Djawa). . .	f 0.27

Anak-anak di bawah oemoer 10 taon dan orang Militair di bawah pangkat Officier bajar separo harga selaennja dari klas III.

Eigenares,
Mevr. M. HOOGEVEEN.

Agent,
S. HALKEMA.

Met toestemming v.h. Hoofd van Plaatselijk Bestuur

Indo's Komedie Vereeniging
DE EENDRACHT
BATAVIA—SOERABAIA

Ini Komedie jang soeda termashoer di antero negri

Komedie ini di mainken pake kleur, pakean dan atoeran baroe dengen anak-anak komedie njang main semoea pilihan njang pandei bermain.

Bermain di Goedang Gadjah Malang.

Adepoen ini malem kita ambil soeatoe tjerita jang rame serta ada beberapa hetan dan ada-ada sliaken Toean-toean dan Njonja-njonja aken saksiken sendiri.

Semoea jang bermain orang-orang Olanda

INI MALEM AMBIL TJERITA:

GENOVEVA.

Satoe tjerita njang soeda mashoer antero negri dateng meliat tiada boeat menjeset

Bermoela main tableau vivant

Satoe graaf dari benoea Brabant pada satoe hari kasi merika anaknja pada satoe bangsa Ridder jang bernama Siefried.

Tida lama Siefried dapet satoe prentahan besar aken pergi perang, serahken Genoveva boeinja pada Golo, satoe pahlawan pertoeni dari Siefried, aken tetapi Golo soedah berboeat tida patoet menaroh tjinta pada Genoveva.

Ini estri tiada inoe kerna menetepken hati jang baik sekali, maka Golo soedah menipoe dengen akalnja pada Siefried dengen satoe soerat, sahingga Genoveva di soeroeh boenoeh.

Golo lekas mendjalanken ini pekerdja'an sahingga Genoveva tiada sempet-noeh oleh itoe 2 soldadoe, meinken di lepasken di dalem oetan dengen maoe-hawa satoe poetra djanten, kerna dia soedah ambil dari Siefried.

Kamoedian katahoean segala rentja Golo dia di tangkep oleh Siefried sampei dia mati gila.

Ini tjerita amat loetjoe liat ini 2 soldadoe, jang satoe menjaroe Inggris dan lainnja bangsa Tjina.

Siapa njang liat tingkanja ini 2 banjolan tentoe ketawa.

Tempo-tempo ada tambahan Cake Walk dan roepa-roepa dansa

MOELAI MAIN DJAM 9.

HARGA TEMPAT

LOGE	f 2.—	KLAS II.	f 0.50
KLAS I.	f 1.—	KLAS III.	f 0.25

Anak-anak di bawah oemoer 10 taon dan orang Militair di bawah pangkat Officier bajar separo harga.

Lgenares.
Mevr. M. HOOGEVEEN
Geb. OORD.

Agenten.
DEKKERS Jr. en S. HALKEMA.

Met toestemming v.h. Hoofd van Plaatselijk Bestuur.

STAMBOEL GEZELSCHAP „EENDRACHT MAAKT MACHT"

+ + ALOON-ALOON — TEGAL + +

Bestaande uit zorgvuldig gekozen artisten, bijeengebracht door en onder leiding van den heer R. C. HOOGEVEEN met prachtige schitterende geheel nieuwe costumes.

ALLES NIEUW! **ALLES NIEUW!**

KOMT EN OVERTUIGT U.

Saja kasih taoe moelai ini malem STAMBOEL adaken 2 permainan moelai djam 8 sampe 11 STAMBOEL main, dar djam 11 sampe djam 12 di kasi toendjoek gambar idoep filmnja bagoes dan mahal harganja.

Dan harga tempat di toecroenken sanget moerah sekali. Harep lah penonton djangan loepa boleh lijat harga tempat di bawa dan bajar satoe kali dapet lijat 2 permainan di tanggoeng penonton tiada mengesel.

Aanvang ten 9 uur precies. **Moelai main djam 9 betoel.**

HEDEN AVOND! **HEDEN AVOND!**

OPVOERING VAN:

TJELORONG dan TJELORENG
KOMISCH BLIJSPEL

Terseboet satoe Padri oemoernja 80 tahon ada mempoenjai satoe anak prampoewan bernama Haroem Tjendana, maka Padri mati tinggal anaknja.

Terseboet Radja Bilcestan ada satoe anak laki-laki namanja Darmakoesoema, ada doewa anak boedak jang toewa namanja Tjelorong, dan jang moeda nama Tjeloreng pada soeatoe hari datang oetoesan Radja Habsi hendak minta Darmakoesoema kawin dengen Tarya. Darmakoesoema dapet taoe djikaloe hendak di kawinken pada anak Radja Habsi, waktoe malem die melariken diriniya.

Maka anak boedak kedoewanja membri taoe pada Radja jang Darmakoesoema soeda lari.

Radja Bilcestan membri tempo pada Radja Habsi tiga boelan lamanja sebab dia hendak mentjari anaknja.

Tjelorong dan Tjeloreng mentjari Darmakoesoema lantas bertemoe, maka tiga orang itoe membawa diri.

Itoe 3 orang sampe di roemah maka Haroem Tjendana taro tjinta pada Darmakoesoema, Tjelorong kawinken itoe berdoewa dengen memberi keramean.

Terseboet Radja Bilcestan printah doewa mantri boewat mentjari Darmakoesoema mantri jang kasatoe tipoe pada Haroem Tjendana dan mantri kedoewa tipoe pada Darmakoesoema.

Darmakoesoe dapet mengetahoei jang dia kena ditipoe oleh mantri ajahnja maka lantas lari.

Tjeloreng dan Tjeloreng melihat Darmakoesoema soeda ttida ada maka kadoewa boedak tioe membawa dirinja.

Pahlawan Raksaksa dapet prentah dari Radja bocat mentjari istrinja, maka bertemoe pada Haroem Tjendana dibawa kapada Radjanja.

Terseboet Tjeloreng dan Tjeloreng terpisa kadoeanja, sebab saekor matjan djadi satoe sama-lain terpisah.

Tjeloreng dapet satoe trompet wasiat.

Tjeloreng dapet soeling wasiat sampe kawin pada Radja Peri.

Tjeloreng kawin dengen Raksaksa.

Tjerita Radja Biloestan jang ada berdjandji pada Radja Habsi soedah sampe temponja blon djoega bes. dapetken anaknja jang telah lari, lantaran begitoe Radja Biloestan saking takoet pada radja Habsi, maka ia lantas lari bocat minta pertoeloengan pada radja Peri.

Radja Peri berangkat perang pada Habsi, maka Habsi kalah perang minta pertoeloengan Radja Raksaksa. Achirnja mendjadi perang Radja Peri dan Radja Raksaksa maka Darmakoesoema sampe disitoe mengatoeri rahasianja Tjeloreng dan Tjeloreng. Radja Habsi dan Biloestan mendjadi akoer dan Darmakoesoema di kawinken poelah pada Haroem Tjendana.

HARGA TEMPAT:

ORANG TOEWA		ANAK-ANAK	
LOGE	ƒ 1.10	LOGE	ƒ 0.55
1e Klas	ƒ 0.66	1e Klas	ƒ 0.33
2e Klas	ƒ 0.33	2e Klas	ƒ 0.16½
3e Klas	ƒ 0.10	3e Klas	ƒ 0.05

Directrice

Mevr. M. HOOGEVEEN, geb. OORD.

Tooneel Directeur

P. W. F. CRAMER.

AGENTEN F. PAULUS. A. MELIBOOM

N. B. TUSSCHENTIJDS VOORDRACHTEN v. d. Heer v. MUIJEN.

Met toestemming v. h. Hoofd van Plaatselijk Bestuur.

Indo's Komedie Vereeniging
DE EENDRACHT

BATAVIA **SOERABAIA.**

Ini Komedie iang soeda termashoer di antero Negri.

Komedie baroe dimainken pakes-kleer, pakean dan stoeran baroe dengen anak-anak komedie ojang main semoea pilihan njang pande bermain.

Bermain diseblah Elita Bioscoop Aloon² Bandoeng.

Adapoen ini malem kita ambil satoe tjerita jang rame serenta ada bebrapa heren dan adiak, sillahken Toean-toean dengan Njonja-njonja akan saksiken sendiri.

Semoea jang bermain orang-orang Olanda.

Banjak tambah tocan-tocan dari njonja jang pande main, dan terbanjoe dengan **STRIJKORKEST** ojang amat seneng di dengarnja sekalian lagoe lagoe njanjian njang amat merdoe di dengernja.

INI MALEM AMBIL TJERITANJA:

SRI MANDAWAN HAIJRENIE
DE DOMME PRINS.

Bermoela main tableau Vivant

Hendak ditjeritaken jang Radja Skindar ada poenja satoe Poetra djanten jang bernama Sri Mendawan Haijrenie. Ada satoe masa itoe Poetra Radja hendak berdjalan di loear kota bersama sobatnja, satoe anak Mantri jang bernama Djohar Arifin. Koetika dia soedah sampe di tepinja satoe hoetan si anak Mantri berdjoempa pada satoe orang toea jang meikahirkan satoe perkatoean jang membocat morka si Sri Mendawan Harijrenie. Sampe di dalem astannja dia menanja pada Ajr bandanja sajang beras atawa sajang padi. dija sajang beras boeang padi, bila sajang padi boeang beras. Di itoe hari Radja Skindar menitah hoekoem mati si Djohar Arifin. Koetika si anak Mantri sampe dalem hoetan aken di boenoeh, sampe doea toekang koejoe jang minta para pada dia. Djohar Arifin di piara oleh doea toekang koejoe serta di boengoet mantoe.

Ada satoe masa Sri Mendawan Haijrenie kangen pada sobatnja jang soedah di boenoeh mati. Dia minta di adaken si anak Mantri, bila tida ada dia hendak boenoeh dirinja.

Apa maoe dengar akal mantri toea si Djohar Arifin di ambil bawa kombah serta istrinja. Koetika si anak Mantri sampe di dalem astana Radja, Sri Mendawan Haijrenie dapet tengok Istrinja si Djohar Arifin. Djoega si boeio maoe minta kawin. Di itoe hari dia minta idjin pada Ajahnja aken mentjari satoe perdjodoan.

Di dalem negri Krontjong ada satoe Radja mempoenjai satoe Poetri jang bernama Koentoem Delima.

Ada satoe masa si Ioeun Poetri bermaen di tepi laoet membocat satoe perkedjahan terisi satoe resia. Koetika Sri Mendawan Hajrenie serta sohatnja sampe di itoe tempat, dia dapet tengok itoe resia. Dia menita sohatnja memirang Poetri Koentoem Delima.

Nanti sobat boleh dapet tengok loetjoenja kelodonnja si Sri Mendawan koetika dia sampe di dalem satoe taman jang di djaga olch doea Djin pasoe serta satoe tempat peradoean di dalem laoetan katja. Ini tjerita kotjak sekali satoe Radja kena ditipoe pada satoe anak Mantri njang amat pinter sekali.

Ada tambahan Cake Walk

Moelai main djam 9.

HARGA TEMPAT:

LOGE	f 1.50	2e Klas	f 0.50
1e Klas	f 1.—	3e Klas	f 0.25

5 procent Gemeente belasting.

Anak anak dibawah oemoer 10 taon dan orang Militair dibawah pangkat Adj. onder-officier, bajar separo harga sebagenja dari Klas I II I. Dengen hormat saja membri taoe kepada penonton jang didalem segala klas ada tempat boeat orang prampoean sendiri, dilarang keras orang laki masok disana.

Eigenares en Directrice.
Mevrouw M. HOOGEVEEN Geb. OORD.

Agent
J. KOOIJMANS.

Met toestemming v.h. Hoofd van Plaatselijk Bestuur.

STAMBOEL GEZELSCHAP
„EENDRACHT MAAKT MACHT"

DJEMBATAN BATOE BATAVIA

Bestaande uit zorgvuldig gekozen artisten, bijeengebracht door en onder leiding van den Heer P. W. F. CRAMER met prachtige schitterende en geheel nieuwe costumes.

ALLES NIEUW! ALLES NIEUW!

KOMT EN OVERTUIGT U.

De voorstellingen worden voorafgegaan door prachtige Tableau's

Het eerste operette-gezelschap, dat werkt met First Class krachten

WERKELIJK IETS MOOIS. STEEDS MET SUCCES ELDERS VERTOOND

Terdiri dari anak-anak komedi pilihan, antara mana ada 15 prampoewan 22 lelaki 3 banjolan dikoempoel dan dipimpin oleh toean P. W. F. CRAMER, pakeannja semoea mentjerang dan baroe.

Dimana-mana senantiasa mengasi tjerita jang bagoes-bagoes.

Aanvang ten 9 uur precies.
Moelain main djam 9 betoel.

HEDEN AVOND! HEDEN AVOND!

OPVOERING VAN:

ABOE HASSAN

DE ONTWAAKTE SLAPER OF SULTAN IN 24 UREN.

ZEER INTERESSANT STUK.

Aboe Hassan anak Soedagar jang mampoe, dan bapanja soedah meninggal, maka antero poesaka dia dapet separo harta, peninggalan itoe dikasi iboenja sinapen separo dia bikin rojal pada anak-anak moeda jang pantaran pada dia hingga habis semoea. Sobat-sobatnja kira Aboe Hassan soedah miskin, maka semoea sobatnja itoe tida satoe jang moae kenal itoe Aboe Hassan taro soera pa tida moae kenal lagi pada orang di Bagdad dan saben sore dia doedoek di djembatan aken trima totamoe orang jang dari lain negri, memang begitoe Aboe Hassan poenja kasoeka'an, jaitoe doedoek makan minoem dan omong-omong serta kasi menginep semalemnja pada totamoenja.

Pada satoe sore Radja Bagdad Haroem Alrasid pakean orang dagang dan Aboe Hassan kira sebenarnja soedagar dari laen negri, laloe di adjak poelang, dengan di djamoe makan minoem.

Radja kasi Aboe Hassan minoem obat tidoer, dan seroe hambanja bawa dalem istana, serta Radja kasi dia mengganti Radja 24 djam lamanja.

Aboe Hassan soedah melakoeken-bener segala pakerdja'an sebagi Radja Bagdad sendiri.

Kamoedian di kasi minoem obat tidoer lagi dan terbawa kombali di roemahnja. Apa bila Aboe Hassan terbangoen kadoewa kali, sebagi gila hingga poekoel iboenja sendiri, sebab dia kira jang dirinja soedah dibalik pada takdir djadi mendjadi radja bookan lagi Aboe Hassan.

Ini tjerita amat bagoes dan loetjoe sekali menceroet tjerita di dalem boekoe 1001 malem.

Ini tjerita Aboe Hassan di bikin laen dari Doeloe-doeloe.

Sobat-sobat moesti liat nanti waktoe Aboe Hassan bikin plesiran di roemah makan ada segala roepa-roepa permainan seperti krontjong di ajanji dan tanak njonja-njonja dan toewan-toewan djongkina dan laen-laen permainan.

Tambahan, dansa dan menari.

Tempo-tempo ada Cake Walk dan roepa² dansa. Soeda berikoef 20 pCt. Gemeente Belasting.

HARGA TEMPAT:

ORANG DEWASA	
LOGE	f 1.80
1e Klas	„ 1.20
2e „	„ 0.60
3e „	„ 0.24

Anak-anak dibawah oemoer 12 tahon dan orang Militair dibawah pangkat Adjudant Onderofficier bajar separo harga semoea Klas.

Eigenares,
Mevr. M. HOOGEVEEN, geb. OORD.

OPERA & TOONEELGEZELSCHAP

„WILHELMINA"

Met toestemming van het Hoofd van Plaatselijk Bestuur.

Voorstelling i.h. Gebouw laatst geoccupeerd door

LIBERTIJ BIOSCOPE

Di panggoeng batoe Benkoelen

Bestaande uit zorgvuldig gekozen artisten, bijeengebracht door en onder leiding van Mevrouw M. Hoogeveen geb. Oord, geachtte schitterende en gehéel nieuwe costumes

Leest de gunstige recentics i.d. Padangsche bladen

Aanvangs voorstelling 15 Maart 1915

8 Uro'savonds presies.

Opvoering van het OVERAL steeds met het MEESTE succes bekroonde stuk:

INI MALEM AMBIL TJERITANJA

De kracht der liefde

Lailie Madjenoen

Vooraf: Tableau Vivant

KOMT, ZIET EN OVERTUIGT U.

Ada satoe negeri Arab kaja sekali, ija poenja satoe anak perempoean bernama Madjenoen. Pada soeatoe hari, Madjenoen pergi dia Masdjid akan sembahjang.

Sampe dalam Masdjid Madjenoen dapet liat Lailie satoe anak pemoeda, serta dia poenja hati terus tjinta, dan tanja pada Wasir siapa itoe anak laki. Waktu dia dibilang pada Lailie jang dia tjinta, tetapi Lailie tida mau pada Madjenoen. Wasir kasi tawoe pada Madjenoen, jang Madjenoen soeka pada Lailie. Waktoe dia dibilang pada Lailie jang dia tjinta, tetapi Lailie tida mau pada Madjenoen. Wasir kasi tawoe pada Madjenoen, jang Madjenoen soeka pada Lailie. Waktoe dia dibilang pada Lailie jang dia tjinta, tetapi Lailie tida mau pada Madjenoen. Wasir kasi tawoe pada Madjenoen, jang Madjenoen soeka pada Lailie.

Madjenoen dapet liat dari astana tjeri Lailie.

Madjenoen dapet liat dari astana tjeri Lailie.

Madjenoen dapet liat dari astana tjeri

Kepada penjamoen bawa Lailie dipinggir kaoet datang satoe malikat oesir ini kepada penjamoen dengan bahantentara tiada antara lama lagi datang satoe teckang ikan sama orang potong kajoe doewa-doewa maoe nikah pada-nja, Lailie tjari akal dia bilang jang dia tida maoe kawin pada satoe laki jang dia tida biar prenta, maka tiada antara lama lagi Lailie tangannja poe-ra-poera di catik ikan dia minta tocloeng tjari kan obat pada itoe doewa orang maka Lailie bilang, dia tida maoe kawin pada doewa-doewa, sebab dia orang diprenta tjari obat lantas Lailie berdjalan teroes.

Lailie djalan naek goenoeng toeroen goenoeng serta dia tjape mendjadji lajar Lailie djato mati, Madjenoen tjari Lailie ketemoe dikaki goenoeng di sitoe Madjenoen boenoeh diri, datanglah soedaranja Madjenoen jang berna-ma Madjahan liat adindanja jang dia amat tjinta soedah boenoeh diri, dia menjesal maoe boenoeh diri djoega, tetapi datang malaikat bikin idoep kombali pada Lailie dan Madjenoen.

Radja sanget menjesal jang Madjenoen ilang, datang Madjenoen bawa Lailie dan Madjenoen; serta Radja girang kasih idzin anak nika pada anak-nja pendita itoe adanja.

INI TJERITA AMAT MASHOOR ANTERO NEGRI

☞ SILAKEN DATANG MELIAT!

Tempo-tempo ada Cake Walk dan roepa-roepa dansa

HARGA TEMPAT.

ORANG BESAR

LOGE..... ƒ 1.50
4e Klas..... ƒ 1.—
2e Klas..... ƒ 0.60
3e Klas..... ƒ 0.30

Anak-anak dibawah oemoer 12 taboen dan orang Militair dibawah Adjudant Onder Officier.

LOGE..... ƒ 0.75
1e Klas..... ƒ 0.50
2e Klas..... ƒ 0.30
3e Klas..... ƒ 0.15

Eigenares	*Tooneel Directeur*	*Agent*
Mevr. M. Hoogeveen geb. Oord.	J. Snellaers.	A. C. Carnigg.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL